

FIETSRROUTE

Tijdens Open Monumentendag

Het westen van ons land met de grote steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht werd tot aan de Tweede Wereldoorlog verdedigd door grote gebieden onder water te zetten. Van Muiden aan de vroegere Zuiderzee tot aan de Biesbosch werden bij oorlogsdreiging dijken doorgestoken en sluizen open gezet zodat er een strook van zo'n 85 km lang en 3 tot 5 km breed grotendeels onder water kwam te staan. Tot kniehoogte zodat de vijand met z'n paarden en kanonnen in de modder vastliep. Alleen op plekken die te hoog lagen om onder water te zetten, werden forten gebouwd. De 19e-eeuwse Nieuwe Hollandse Waterlinie is uniek in de wereld en is dan ook voorgedragen als UNESCO-werelderfgoed.

Forten open op Monumentendag

Rondom de stad Utrecht ligt de Stelling van Utrecht met speciaal voor de Waterlinie gegraven kanalen, sluizen en 16 forten. Deze forten liggen in twee halve cirkels ten noorden, oosten en zuidoosten van Utrecht. De eerste groep werd rond 1820 gebouwd, dichtbij de bebouwing van de toenmalige stad. Toen in de tweede helft van de 19e eeuw de draagkracht van het geschut fors toenam en de vijand over de forten heen de stad kon beschieten, werd een tweede halve cirkel van forten aangelegd op grotere afstand.

Tijdens de Open Monumentendag (OMD) op zaterdag 8 september zijn 8 van de forten in Utrecht, voor het publiek geopend, van 10.00-17.00 uur. De fietsroute voert, vanaf het Domplein langs al deze 8 forten.

Je kunt deze fietsroute natuurlijk ook een ander moment fietsen, maar let dan wel op de openingstijdens van de forten. Niet alle forten zullen dan open zijn. www.forten.nl

Stichting Stelling van Utrecht

De forten zijn eigendom van onder andere de gemeente Utrecht, Universiteit Utrecht en Defensie. Ze zijn zoveel mogelijk gerestaureerd en hebben een nieuwe bestemming gekregen. Ondernemers, eigenaren, huurders en gebruikers van de forten hebben zich verenigd in de Stichting Stelling van Utrecht die kennis uitwisselt, de belangen behartigt, evenementen coördineert en er alles aan doet om dit bijzonder cultureel erfgoed te behouden en toegankelijk te maken.

Fietsroute langs 8 forten van de Stelling van Utrecht

- start Domplein
- rij de Domstraat in en steek busbaan over
- linksaf naar Lange Jansstraat/Potterstraat
- bij Oudegracht rechtsaf, water volgen
- steeds rechtdoor: Bemuurde Weerd Oostzijde, Lauwerecht en Anthoniedijk
- eind Anthoniedijk: linksaf en vóór de Rode Brug rechtsaf: Jagerskade, Zandpad, Vechtdijk
- na ca 2 km bij Y-splitsing rechtsaf Klopdiijk en direct links aanhouden, 1e Polderweg

Fort aan de Klop, 1^e Polderweg 4, Utrecht

Fort aan de Klop werd in 1850-1852 gebouwd. Het fort beschermde het inundatiekanaal de Klopvaart en de inundatiesluis. Later diende het als opslag- en bevoorradingspost en verdedigingswerk. De vorm van het fort met de omringende gracht, het ronde bomvrije wachthuis en de artillerieloodsen zijn al die tijd behouden. Het wachthuis en de traptoren bestaan uit 1,30 meter dik metselwerk. Het wachthuis huisvest tegenwoordig een brasserie met terras. De houten loodsen worden gebruikt als vergader- en overnachtingslocatie.

Rondleidingen door Gilde Utrecht om 11.00 en 12.00 uur (duur plm. 1 uur)

- volg de 1e Polderweg terug en sla linksaf: Klopdijk
- fietspad blijven volgen, steek twee wegen over
- einde fietspad linksaf langs noordelijke rondweg
- bij rotonde: rechtsaf oversteken
- rechtsaf en met bocht naar de ingang van:

Fort de Gagel, Gageldijk 163, Utrecht

Fort de Gagel werd tussen 1819 en 1821 aangelegd als aarden werk met een gracht er omheen. Halverwege de 19^e eeuw werd aan de stadszijde een vierkant bomvrij wachthuis gebouwd van 1,5 m dik metselwerk. Omstreeks 1880 werd het fort nogmaals verbeterd met de bouw van onder andere de bomvrije kazerne en de remise. De kazerne wordt op dit moment bewoond door anti-kraakwachten. Eigenaar gemeente Utrecht wil het fort de komende jaren restaureren en een nieuwe bestemming geven. Hierover is in principe overeenkomst bereikt met een private exploitant. Bedoeling is dat het fort vooral een horeca-bestemming krijgt. Opening van het fort met zijn nieuwe bestemming wordt verwacht in 2020.

Presentatie toekomstplannen Fort de Gagel met koffie, thee en drankjes

- verlaat het fort via de brug en sla linksaf: Gageldijk
- volg Gageldijk tot aan rotonde bij tuincentrum: steek rechtsaf over bij verkeerslicht
- aan overkant linksaf: Darwindreef
- vóór het spoor linksaf: Kapelweg inslaan en na bocht linksaf brug over

Fort Blauwkapel, Kapelweg, Utrecht

Dit fort dankt zijn naam aan het dorpje Blauwkapel waar het fort omheen is gebouwd. Het is één van de grootste forten van de Waterlinie en in 1818-1821 gebouwd met een vierhoekige grondvorm met in elke hoek een bastion (uitbouw). Aan de noordoostzijde – waar de vijand vandaan kwam – ligt een ravelijn (verdedigingseiland). Op het fort zijn nog veel bouwwerken bewaard, zoals de loods uit 1882 en wachthuis A, dat voor opslag en verblijf van manschappen diende. Zeer bijzonder is het 15e-eeuwse gotische kerkje op het fort: de 'blauwe kapel'. Het fort is voor een groot deel openbaar toegankelijk. Als aanvulling op het vroegere dorpje zijn nieuwe woningen gebouwd. Het bomvrij wachthuis aan de zuidzijde wordt gebruikt door scoutinggroep Willem de Zwijger. De bomvrije kazerne is verhuurd aan verschillende kleine bedrijfjes. De westzijde van het fort is grotendeels openbaar recreatieterrein. Ook is er een klein besloten bedrijventerrein.

****Openstelling bomvrije kazerne met koffie, thee, sap en koekjes voor bezoekers***

****Rondleidingen over het fort door Anne Holvast om 11.00, 13.00 en 15.00 uur.***

Verzamelen bij de bomvrije kazerne, Kapeldwarsweg 18C

****Openstelling kerkje (10.00-17.00 uur) en orgelconcerten door Han van IJcken: 12.00, 14.00 en 16.00 uur***

****Uitreiken eerste exemplaar boekje Fort Blauwkapel en in gebruikname kazematten noordoostzijde fort aan/door wethouder Victor Everhardt en provinciaal gedeputeerde Mariëtte Pennarts (12.15-13.00 uur)***

- ga terug over de brug en linksaf: Bastionweg.
- rechtsaf bij spoorwegovergang: Voordorpsedijk.
- onder spoorwegviaduct door, over het volgende spoor en dan direct rechtsaf het fietspad tussen de huizen op.
- fietspad volgen onder poort door, linksaf de Aartsbisschop Romerostraat in
- na zo'n 750 meter de weg over het water naar links volgen: Sartreweg.
- bij rotonde rechtdoor oversteken en linksaf fietspad tussen de bomen volgen.
- eind fietspad linksaf: Huizingalaan. Deze gaat over in de Karel Doormanlaan.
- aan het eind linksaf, rechtdoor onder tunnels van verkeersplein Berenkuil door (links blijven aanhouden) Biltsestraatweg op. Al snel ziet u aan uw linkerhand de hekken van:

Fort De Bilt, Biltsestraatweg 160, Utrecht

Fort De Bilt werd in 1816-1819 gebouwd en kreeg in de 19de eeuw een groot wachthuis (1850), een bomvrije kazerne (1875) en remises. Uit de 20ste eeuw zijn de groepsschuilplaatsen en kazematten in gewapend beton. Een herdenkingsplaats herinnert eraan dat hier in de Tweede Wereldoorlog 140 verzetsstrijders zijn gefusilleerd. Na de oorlog diende het fort als gevangenkamp voor NSB-ers. Rondom het fort liggen nog enkele houten Kringenwetwoningen. Het fort is nu in gebruik bij de Koninklijke Marechaussee (zuidzijde: niet voor publiek toegankelijk) en aan de noordzijde organiseert ProDemos een educatief programma voor kinderen (basisonderwijs) waarin zij ontdekken hoe je omgaat met beginselen van onze rechtsstaat. Welke regels gelden voor iedereen en hoe worden we het daarover eens? Dit wordt gekoppeld aan de leefwereld van kinderen en aan de geschiedenis van het fort.

****Dwaal over het fort met tablets en de gps gestuurde app 'Ontdek het fort'***

****Lees de panelen met toelichting op het fort***

****Bezoek de 'dodenbunker', de 'bloedbaan' en het monument voor de gefusilleerde verzetsstrijders***

- vanaf het fort rechtsaf, terug naar verkeersplein Berenkuil.
- onderin het verkeersplein linksaf. Dit fietspad langs de Waterlinieweg blijven volgen.
- fietspad buigt linksaf langs Pythagoraslaan.
- deze met de bocht mee naar rechts volgen, wordt Archimedeslaan.
- fiets deze af, twee keer een snelweg onderdoor: u komt op de Uithof.
- weg rechtdoor blijven volgen, na het rode 'Minnaert-gebouw', linksaf Budapestlaan op.
- Aan rechterhand:

Fort Hoofddijk, (Botanische Tuinen Utrecht) Budapestlaan 17, Utrecht

Dit fort uit 1877-1879 is als enige van de deelnemende forten, onderdeel van de tweede fortenkring. Het werd gebouwd ter bescherming van het acces van de Hoofddijk; een doorgang in de inundatie door hoger gelegen land. De verdedigingsfunctie van dit fort was daardoor extra belangrijk. Het fort bestaat uit een bomvrije kazerne en drie remises.

Op en rondom Fort Hoofddijk liggen de Botanische Tuinen met een grote collectie planten uit de hele wereld. Het fort en de tuinen zijn geopend tot 16.30 uur

N.B. de gebouwen van het fort zijn alleen van buiten te bezichtigen!

****Gratis toegang tot de Botanische Tuinen op vertoon van de OMD-krant of Museumjaarkaart***

****Rondwandeling aan de hand van informatieborden***

****Voor kinderen is een gratis speurtocht beschikbaar***

- volg de weg terug.
- rechtsaf Leuvenlaan op en vóór de snelwegonderdoorgang linksaf Sorbonnelaan op.
- bij de verkeerslichten rechtsaf, onder de snelweg door: Weg tot de Wetenschap.
- deze volgen tot het stadion, daar rechtsaf: Herculeslaan.
- aan uw rechterhand ziet u de Kromhoutkazerne:

Fort Vossegat/Kromhoutkazerne, Herculeslaan 1, Utrecht

Fort Vossegat werd in 1817-1819 gebouwd en bestond uit aarden wallen en drie bastions met een omringende gracht. Het fort moest de Kromme Rijn, de weg Utrecht-Bunnik en een belangrijke sluis verdedigen. Op het terrein was een bomvrij wachthuis gebouwd, bestaande uit dikke bakstenen muren met strategisch geplaatste schietgaten. Met de komst van de tweede fortenkring verloor Vossegat zijn functie. Op het terrein zijn nog het bomvrije wachthuis, een officiersshut uit 1875 en de 'Brug met de 12 gaten' te zien. De restanten van Fort Vossegat vormen tegenwoordig onderdeel van het terrein van de Kromhoutkazerne dat normaliter niet voor het publiek toegankelijk is.

****Openstelling van bomvrij wachthuis, Tamboershut en Brug met de 12 gaten***

****Rondleidingen in bomvrij wachthuis***

****Exercitie peloton 48 met o.a. exercitie en opstelling met oude officierstent***

****Gepland staan enkele Duitse WOII-troepen die uitleg geven over hun uitrusting (kazerne is in de donkere dagen bezet geweest door de Duitsers)***

****Expositie door amateurfotografen van de Kromhoutkazerne: beelden van forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie***

****Speurtocht voor de allerkleinsten en springkussen***

****Puzzeltocht voor de wat oudere kinderen***

****Oude films en foto's***

****Oude voertuigen (Museum van de Technische Dienst) op terrein University College (achterpoort uit, linksaf naar University College Utrecht)***

- vanaf hoofdingang Kromhoutkazerne: Herculeslaan rechtsaf
- bij verkeerslichten linksaf en het fietspad rond het stadion naar de achterzijde volgen
- hier rechtsaf Galgenwaardsepad op
- pad met de bocht naar links blijven volgen
- aan het eind, linksaf voetpad langs Koningsweg
- daarna, direct links naar:

Lunet I/Fort van de Democratie, Koningsweg 290, Utrecht

Lunet I is onderdeel van de 'Vier Lunetten op de Houtense vlakte'. Dit hoger gelegen deel van de Waterlinie, kon niet onder water worden gezet. Daarom werden er vier kleine forten naast elkaar gebouwd in de vorm van een halve maan (lunet), die samen één verdedigingswerk vormden. Op Lunet I (1825-1828) werd in de jaren '30 van de vorige eeuw een kazemat van gewapend beton gebouwd, omdat de bakstenen gebouwen (flankkazematten) niet meer voldeden door de ontwikkeling van het geschut. Tijdens de Koude Oorlog, werd hier een atoomschuilbunker naast gebouwd. Lunet I is tegenwoordig in gebruik door de Stichting Vredeseducatie met het Fort van de Democratie. Ook is er een Buitenschoolse Opvang van Ludens gevestigd.

****Startpunt rondleidingen om 11.00 en 14.00 uur door Gilde Utrecht langs de vier Lunetten op de Houtense Vlakte (duur plm. 1,15 uur)***

****Kleine tentoonstelling NHW en Stelling van Utrecht***

****Fort van de Democratie: interactieve tentoonstelling gericht op jongeren, maar ook veel te beleven voor kinderen vanaf 10 jaar onder begeleiding van een ouder/begeleider***

****Koffie en thee gratis***

- terug op de Koningsweg rechtsaf, onder het viaduct door en linksaf oversteken
- aan overkant linksaf en direct rechtsaf het fietspad omhoog nemen.
- let op, fietspad gaat aan overkant spoor naar beneden met scherpe (gevaarlijke) bocht!
- onderaan bocht rechtsaf en verderop weer rechtsaf het Houtensepad op.
- onder viaduct door, weg naar rechts volgen, langs Lunet III (aan linkerhand)
- pad met een flauwe bocht naar links volgen.
- vlak voor het houten bruggetje, rechtsaf: Oude Liesbosweg. Aan uw linkerhand ziet u:

Lunet IV, Oude Liesbosweg 168, Utrecht

Lunet IV is tussen 1824 en 1826 gebouwd en net als Lunet I onderdeel van de vier Lunetten op de Houtense vlakte. Noord- en zuidzijde van het fort bestaan uit flankkazematten en het Lunet wordt omringd door een gracht met toegangsbrug aan de westzijde. Op het fort werden in de 20ste eeuw nog kazematten en een groepsschuilplaats in gewapend beton gebouwd. Nu is Lunet IV in gebruik als zorgfort voor mensen met een verstandelijke beperking (ZOMO wonen & dagbesteding) die er een restaurant en vergaderruimtes uitbaten.

****Openstelling Waterlinieloods met restaurant 'De Smaak van Lunet'***

****Startpunt rondleidingen om 11.00 en 14.00 uur door Gilde Utrecht langs de vier Lunetten op de Houtense Vlakte (duur plm. 1,15 uur)***

- volg Oude Liesbosweg terug naar het Houtensepad: linksaf terug onder snelweg door.
- nu rechtdoor, waar de weg overgaat in de Kariboestraat.
- bij verkeerslichten oversteken, Vondellaan op.
- tweede weg rechtsaf, onder tunnel door: Bleekstraat.
- bij de Catharijnesingel: linksaf.
- bij tweede brug rechtsaf: Lange Smeestraat.
- aan het eind linksaf Oudegracht op.
- bij tweede brug rechtsaf: Hamburgerstraat.
- bij kruising linksaf, waarna u weer op het Domplein komt.